

Remissvar från Fryshuset –Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93)Ju2024/02655

Bakgrund

Fryshuset arbetar sedan 40 år med att stärka och stödja unga i riskzonen och i utsatta situationer genom att erbjuda trygga sammanhang, utbildning och stöd. Vi arbetar nära med unga som har erfarenhet av kriminalitet, riskerar att hamna i kriminalitet, vill lämna kriminalitet eller sitter frihetsberövade på grund av kriminalitet, och vi ser den pågående samhällsutvecklingen med stor oro. Vi är därför tacksamma för möjligheten att få framföra våra synpunkter i relation till detta förslag som berör barns rättigheter och rättssäkerhet.

Allmänna synpunkter

Fryshuset delar oron kring den utveckling som sker och har skett vad gäller en mycket begränsad andel barn och ungdomars involvering i en viss typ av mycket allvarlig kriminalitet som mord och grovt vapenbrott oftast inom ramen av gäng/nätverkskriminalitet med stor samhällspåverkan. En utveckling vi har försökt varna för i över tio års tid nu. Dock är det viktigt att samtidigt komma ihåg att barn och ungdomsbrottsligheten stadigt minskat de senaste decennierna och den största andelen barn i Sverige är inte delaktiga i denna typ av brottslighet. Därför är vi djupt oroade över det snabba och omfattande arbetet med lagstiftning som berör alla barn och unga, särskilt när det gäller de repressiva förslag som kan komma att påverka många fler barns rättigheter och framtida möjligheter.

Därför skulle vi önska att det först görs en samlad övergripande konsekvensanalys av denna mängd förslag och reformer, hur hänger de ihop och vad avser de att ha för effekt tillsammans och vilken påverkan kommer de ha i barn och ungas liv? Det är avgörande att de åtgärder som föreslås är rättssäkra, jämlika, jämställda, nödvändiga och proportionerliga, och att **alla** barns bästa sätts i centrum. Vi vill också påminna om att det samhället ansvar och uppgift att alla barn ges lika förutsättningar att utvecklas till fria och aktiva samhällsmedborgare, att de får leva trygga, fria från våld. Där vårt främsta fokus bör ligga på att skapa förutsättningar för att kunna bedriva främjande och förebyggande arbete baserat på flera års erfarenheter och forskning.

Rättssäkerhet och barns rättigheter

Fryshuset vill särskilt framhålla att alla lagförslag som berör barn och unga måste utvärderas noggrant för att säkerställa att de inte leder till diskriminering eller kränker barns rättigheter. Och betona att vi pratar om barn, som vi som samhälle har ett ansvar att skydda. Vi ser en risk i att åtgärder som syftar till att hantera ungdomskriminalitet kan leda till ökad marginalisering av de barn som redan befinner sig i utsatta situationer. Enligt våra erfarenheter behöver barn som är i riskzonen för kriminalitet tidiga, stödjande insatser som erbjuder alternativ till

kriminalitet samt ger dem möjlighet att återintegreras i samhället. Vi bör lägga resurser i rätt ända av kedjan och investera i varje unges välbefinnande först och främst.

Det är också av yttersta vikt att förslagen om frihetsberövanden och tvångsåtgärder har en tydlig rättslig grund och att de är proportionerliga. Vi möter flera unga som sitter frihetsberövade där vi har misslyckats att skydda dem från fara, våld och hot om våld. Att sitta frihetsberövad, speciellt när det är under isolerade former så kallade fulla restriktioner tar hårdare på barn än på vuxna och behöver tas i beaktan. Att unga människor riskerar att bli utsatta för frihetsberövande och tvångsåtgärder utan att dessa beslut är grundade på rättssäker praxis är en utveckling som vi starkt motsätter oss. Vi ser att förslagen i många fall riskerar att strida mot barnkonventionen och andra internationella rättsliga åtaganden som Sverige har åtagit sig att följa.

Förslag om juridiskt biträde och rättssäkerhet

Enligt våra erfarenheter är tillgång till juridiskt biträde för unga som misstänks för brott avgörande för att säkerställa dennes rättigheter inte åsidosätts under rättsprocessen. Fryshuset vill därför stödja förslagen om att utvidga barns rätt till juridiskt biträde under polisutredningar. Samtidigt vill vi betona att det behövs tydligare garantier för att alla unga alltid får tillgång till rättsligt biträde när det är nödvändigt, särskilt i de fall där de riskerar att bli utsatt för tvångsåtgärder eller frihetsberövande.

Frågan om tvångsåtgärder och hemliga tvångsmedel

Vi motsätter oss förslaget om att utöka möjligheterna att använda tvångsåtgärder och hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år, särskilt när det inte finns tillräcklig forskning som visar på att detta är en effektiv åtgärd. Det är vår uppfattning att barn som inte har uppnått straffbarhetsålder inte ska vara föremål för straffrättsliga åtgärder, inklusive tvångsmedel, utan att andra alternativ, som socialt stöd och förebyggande åtgärder, ska vara prioriterade.

Frågan om häktning och längre frihetsberövande

Vi är också kritiska till förslaget att förlänga häktningstiden för barn, då detta innebär att barn kan hållas i frihetsberövande under längre perioder utan tillräcklig rättssäkerhet. Dessutom är våra häkten inte anpassade för barn och en högst olämplig miljö för barn att vara i. Det är vår uppfattning att häktning bör vara en sista utväg och endast tillämpas när det finns mycket starka skäl för detta. Vi ser ett allvarligt dilemma i att förlängda häktningstider inte är förenliga med internationella konventioner om barns rättigheter, och vi vill påminna om att den nationella och internationella rättspraxisen har kritiserat denna typ av åtgärder.

Utvärdering och uppföljning

Fryshuset anser att det är nödvändigt att en samlad utvärdering görs av de föreslagna åtgärderna och reformerna om de implementeras. En sådan utvärdering måste inkludera barns egna erfarenheter och synpunkter, vilket vi anser vara en central del för att verkligen förstå och förbättra hur åtgärderna påverkar ungdomar i riskzonen.

Sammanfattning och rekommendationer

Fryshuset tillstyrker förslagen om att utöka barns rätt till juridiskt biträde och ser positivt på åtgärder som stärker barns rättssäkerhet under rättsprocessen.

Fryshuset avstyrker

- Förlängd häktningstid för barn (15-17 år)
- Utökade möjligheter att använda tvångsmedel mot barn under 15 år
- Hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år
- Kvarhållande av personer för identifiering.
- Kroppsbesiktning av frikända personer
- Förlängd tid för skyldighet att stanna kvar för förhör

Fryshuset betonar vikten av förebyggande arbete och att åtgärder mot ungdomskriminalitet måste vara baserade på forskning och långsiktiga lösningar, snarare än kortsiktiga straffåtgärder.

Vi ser fram emot fortsatt dialog och ett samarbete för att säkerställa att barns rättigheter alltid respekteras och att vi som samhälle arbetar för att förebygga kriminalitet genom positiva och inkluderande insatser.

Med vänlig hälsning,
Fryshuset